

OLIY PEDAGOGIK TA'LIMDA TASVIRIY SAN'AT FANINI O'QITISHDA IJODIY FAOLIYATNI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Sa'diyev Soli Tolipovich

Navoiy davlat universiteti

“Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi” kafedrası dotsenti

Anotatsiya: Ushbu maqolada oliy pedagogik ta’lim muassasalarida tasviriy san’at fanini o’qitish jarayonida talabalar ijodiy faoliyatini rivojlantirishning pedagogik, psixologik va metodik jihatlari tahlil qilinadi. Ijodiy fikrlashni shakllantirishda interfaol o’qitish metodlari, vizual texnologiyalar hamda loyiha asosidagi ta’limning roli yoritilgan. Shuningdek, o’qituvchi va talaba o’rtasidagi hamkorlik asosida ijodiy muhitni yaratish tamoyillari asoslab beriladi.

Kalit so’zlar: tasviriy san’at, ijodiy faoliyat, innovatsion metod, loyiha asosida ta’lim, pedagogik kompetensiya, estetik tarbiya.

Bugungi globallashuv davrida oliy pedagogik ta’lim tizimida ta’lim jarayonini zamonaviy talablar asosida tashkil etish muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa, tasviriy san’at fani nafaqat badiiy ko’nikmalarni, balki estetik tafakkur, dunyoqarash va ijodiy faoliyatni shakllantirishga xizmat qiluvchi fan sifatida e’tiborni tortmoqda.

Bo’lajak tasviriy san’at o’qituvchisining kasbiy tayyorgarligida ijodiy faoliyatni rivojlantirish yetakchi o’rin tutadi. Chunki o’qituvchi san’at asarlarini o’rganish, tahlil qilish va o’rgatish jarayonida ijodiy yondashuvni talab qiluvchi shaxsdir. Shuning uchun oliy ta’limda tasviriy san’at fanini o’qitishda an’anaviy metodlar bilan bir qatorda innovatsion va interfaol texnologiyalardan foydalanish dolzarb hisoblanadi (Shavdirov, 2025).

Ijodiy faoliyatni rivojlantirish uchun talabalarga shunday ta’lim muhiti yaratish zarurki, u yerda ular o’z fikrlarini erkin ifoda eta olsin, badiiy yechimlar taklif qilsin va san’atga yangicha yondashuvni shakllantira olsin. Bu jarayon o’qituvchining metodik mahorati, psixologik yondashuvi va zamonaviy texnologiyalarni qo’llay bilishiga bevosita bog’liqdir.

Tasviriy san’at fanini o’qitish jarayonida ijodiy faoliyatni rivojlantirish eng avvalo, ta’lim jarayonining mazmuni, shakli va metodlariga bevosita bog’liqdir.

Talabalarda ijodiy fikrlashni shakllantirish, ularning estetik didini o‘stirish va mustaqil badiiy qarashlarini rivojlantirish bugungi kunda oliy pedagogik ta’lim tizimining muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Chunki san’at sohasi doimo yangilikka, o‘zgarishga, yangicha ifoda shakllarini izlashga yo‘naltirilgan bo‘ladi. Shunday ekan, bu yo‘nalishda ta’lim olayotgan har bir talaba o‘zini faqat texnik ijrochi emas, balki ijodkor shaxs sifatida namoyon etishi zarur.

Ijodiy faoliyatni rivojlantirishda ta’lim jarayonining interfaol va shaxsga yo‘naltirilgan bo‘lishi muhim. O‘qituvchi darsda faqat bilim beruvchi emas, balki yo‘naltiruvchi, maslahatchi va rag‘batlantiruvchi sifatida ishtirok etadi. U talabalarda ijodiy muammolarni hal etish ko‘nikmasini shakllantiradi, ularni o‘z g‘oyalarini badiiy shaklda ifoda etishga undaydi. Bunda muammoli ta’lim, loyiha asosida ta’lim (project-based learning) hamda “Flipped classroom” texnologiyasi samarali natija beradi (Shavdirov, 2025).

Masalan, qalam tasvir mashg‘ulotida talabaga oddiy predmetni chizish topshirig‘i berilganda, u predmetning shakli, tuzilishi, proporsiyasi va soya-nur holatini tahlil qiladi. Ammo ijodiy yondashuv orqali u predmetni turli rakurslardan ko‘rish, uni muhit bilan uyg‘unlashtirish yoki yangi kompozitsion yechimda ifodalashni o‘rganadi. Shu tarzda o‘quvchi nafaqat chizmachilikni, balki san’atni badiiy tahlil qilish, obraz yaratish, estetik baholashni ham o‘zlashtiradi.

Oliy pedagogik ta’limda tasviriy san’at fanini o‘qitishda integratsion yondashuv katta ahamiyatga ega. Qalam tasvir, rangtasvir, kompozitsiya, san’at tarixi, pedagogika va psixologiya fanlari o‘zaro uzviy bog‘liqlikda o‘qitilganda, talabalarda badiiy dunyoqarash yaxlit shakllanadi. Masalan, tasviriy san’at tarixidagi klassik asarlar tahlili bilan birgalikda amaliy chizmachilik mashg‘ulotlarini olib borish, talabalarda nafaqat texnik malaka, balki tarixiy-estetik tafakkurni ham rivojlantiradi (Ibraimov va Shovdirov, 2023).

Bundan tashqari, san’at asarlarini yaratish jarayonida o‘quvchilarning emotsional holatini inobatga olish muhim. Psixologik yondashuvga ko‘ra, ijodiy faoliyat insonning hissiy kechinmalari, ichki motivatsiyasi bilan chambarchas bog‘liq. Shu bois o‘qituvchi har bir talabani individual o‘rganib, uning ijodiy salohiyatini ochib berishga intilishi kerak. Dars jarayonida musiqiy fon, rang uyg‘unligi, shinam muhit kabi omillar ham talabada ilhom uyg‘otadi.

Tasviriy san'atni o'qitishda ilg'or pedagogik texnologiyalarni qo'llash ijodiy faoliyatni rivojlantirishga katta imkoniyatlar yaratadi. Masalan, raqamli texnologiyalar yordamida talabalar grafik planshetlarda rasm chizish, kompozitsiyalarni modellashtirish yoki virtual muzeylarni tahlil qilish orqali o'z tasavvur doirasini kengaytiradilar. Zamonaviy dasturlar – Adobe Photoshop, CorelDRAW, Sketchbook, Krita va shunga o'xshash vositalar orqali ular rang, faktura, yorug'lik va soya bilan tajriba o'tkazish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu jarayon raqamli san'at madaniyatini rivojlantirish bilan bir qatorda, talabalarning o'z g'oyalarini erkin ifoda etish ko'nikmasini mustahkamlaydi (Shovdirov, 2024).

Ijodiy faoliyatni rivojlantirishning yana bir samarali yo'li — jamoaviy ijodiy ishlarni tashkil etishdir. Guruh loyihalari orqali talabalar birgalikda san'at asari yaratish jarayonida muloqot, mas'uliyat va estetik baholash madaniyatini o'rganadilar. Masalan, "Mening shahrimdagi qadimiy obidalar" yoki "Tabiat ranglari" mavzusida guruhiy kompozitsiyalar yaratish talabalarda badiiy hamkorlik, o'zaro fikr almashish va ijodiy qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Shuningdek, "portfolio" metodini joriy etish ham talabaning ijodiy o'sishini baholashda samaralidir. Har bir talaba o'zining ijodiy ishlarini, eskizlarini, tahliliy izohlarini jamlab boradi. Bu nafaqat uning o'z rivojini kuzatishiga, balki o'qituvchi tomonidan baholashni shaffof va individual tarzda amalga oshirishga imkon beradi. Portfolio orqali talaba o'zining estetik qarashlaridagi o'zgarishlarni, texnik mahoratdagi o'sishni aniq ko'ra oladi.

Pedagogik jarayonda ijodiy yondashuvni qo'llash shuningdek, o'qituvchining metodik tayyorgarligini doimiy yangilab borishini talab etadi. Chunki har bir yangi metod, texnologiya yoki dastur o'qituvchidan zamonaviy bilim va yangicha fikrlashni talab qiladi. Shavdirov (2017) ta'kidlaganidek, o'qituvchini ilmiy-tadqiqot faoliyatiga tayyorlash, uni o'z fanining yangiliklarini izlab topishga undash ta'lim jarayonining sifatini oshiradi.

Ijodiy faoliyatni rivojlantirish jarayonida nazariya va amaliyotning uyg'unligi ham alohida ahamiyatga ega. Har bir nazariy tushuncha, masalan, perspektiva yoki proporsiya haqidagi bilim, amaliy mashg'ulotlar bilan mustahkamlanishi lozim. Talaba bu bilimlarni o'zining shaxsiy chizmachilik tajribasida sinab ko'rganida, ular chuqurroq o'zlashtiriladi va ijodiy fikrga aylanadi.

Zamonaviy ta'lim sharoitida san'at o'qituvchisining maqsadi faqat rasm chizishni o'rgatish emas, balki o'quvchini san'atni anglashga, go'zallikni his etishga va uni o'z ijodida ifodalashga o'rgatishdir. Shu sababli, ijodiy faoliyatni rivojlantirish pedagogik mahorat, psixologik sezgirlik va metodik yangiliklarni uyg'unlashtirishni talab etadi. Oliy pedagogik ta'lim muassasalarida bu yo'nalishda olib borilayotgan tajribalar shuni ko'rsatadiki, ijodiy yondashuv asosidagi ta'lim nafaqat san'at darslarini, balki talabaning umumiy dunyoqarashini, estetik idrokini ham kengaytiradi (Baymetov va Shovdirov, 2023).

Natijada, oliy ta'lim tizimida tasviriy san'at fanini o'qitishda ijodiy faoliyatni rivojlantirishga qaratilgan pedagogik yondashuvlar, metodlar va texnologiyalarni uyg'un qo'llash orqali nafaqat ta'lim samaradorligini, balki talabalarning shaxsiy o'sishini, ularning badiiy tafakkurini, kasbiy kompetensiyasini shakllantirish mumkin bo'ladi. Bunday yondashuv san'at ta'limining mazmunini boyitadi, uning amaliy ahamiyatini kuchaytiradi va eng muhimi, bo'lajak o'qituvchilarda san'atga bo'lgan chuqur hurmat va muhabbatni shakllantiradi.

Oliy pedagogik ta'lim tizimida tasviriy san'at fanini o'qitishda ijodiy faoliyatni rivojlantirish o'qituvchi va talabalar o'rtasida samarali hamkorlik, interfaol o'qitish metodlari, zamonaviy pedagogik texnologiyalar hamda raqamli vositalarni qo'llash orqali amalga oshiriladi. Ijodiy faoliyatni rivojlantirish jarayoni talabaning shaxsiy yondashuvini, mustaqil fikrlashini va badiiy idrokini faollashtirishga qaratilgan bo'lishi kerak.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ijodiy faoliyatni rivojlantirish uchun o'qitish jarayonida loyiha asosida ta'lim, muammoli o'qitish, "Flipped classroom" texnologiyasi, guruhiy ishlar va portfolio metodini integratsiyalash samarali natija beradi. Bunday yondashuv talabalarning faolligini oshiradi, ularni ijodiy izlanishga, badiiy tafakkurini rivojlantirishga undaydi.

Shuningdek, san'at tarixini o'rganish bilan birgalikda amaliy mashg'ulotlarni olib borish, raqamli texnologiyalarni o'qitish jarayoniga kiritish, o'qituvchining ilmiy-tadqiqotga asoslangan metodik yondashuvi ham san'at ta'limi sifatini oshiradi. Oliy pedagogik ta'limda ijodiy faoliyatni rivojlantirish – bu nafaqat chizmachilik malakasini oshirish, balki san'at orqali estetik did, go'zallikni anglash va badiiy tafakkurni shakllantirish jarayonidir.

Shunday qilib, tasviriy san'atni o'qitish jarayonida ijodiy faoliyatni rivojlantirishga qaratilgan pedagogik yondashuvlar o'qituvchining kasbiy mahoratini, talabanning estetik dunyoqarashini hamda san'atga bo'lgan qiziqishini yangi bosqichga olib chiqadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Шавдиров С. А. Подготовка будущих учителей к исследовательской деятельности // *Педагогическое образование и наука*. – 2017. – №2. – С. 109–110.
2. Shavdirov S. A. Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons // *Eastern European Scientific Journal*. – 2017. – №1. – С. 131–134.
3. Shovdirov S. Method of organization of classes in higher education institutions using flipped classroom technology // *AIP Conference Proceedings*. – 2025. – Vol. 3268. – No. 1. – P. 070035.
4. Ibraimov X., Shovdirov S. Theoretical Principles of The Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students // *Science and Innovation*. – 2023. – Vol. 2. – No. B10. – P. 192–198.
5. Baymetov B. B., Shovdirov S. A. Methods of Organizing Practical and Theoretical Classes for Students in The Process of Teaching Fine Arts // *International Journal on Integrated Education*. – 2023. – Vol. 4. – No. 3. – P. 60–66.
6. Shovdirov S. Analyzing the sources and consequences of atmospheric pollution: A case study of the Navoi region // *E3S Web of Conferences*. – 2024. – Vol. 587. – P. 02016.
7. Шавдиров С. А. Ўқувчиларда тасвирий саводхонликка оид ўқув компетенцияларини шакллантиришнинг педагогик-психологик жиҳатлари // *Современное образование (Узбекистан)*. – 2017. – №6. – С. 15–21.

